

Els capellans a la presó concordatària de Zamora

Els bisbes Antonio Palenzuela i Ramón Buxarráis es van enfrontar a Franco en contra del penal

JUAN ANTONIO DELGADO DE LA ROSA
Teòleg i doctor en Història contemporània,
en Filosofia i en Dret

Vicente Cárcel Ortí comenta sobre la creació de la presó de Zamora que «en els seus gairebé vuit anys d'existència, va ser una vergonya nacional sense comparació en altres països. Va ser una institució jurídicament incongruent, políticament equivocada i humanament indefensible». Bisbes com Antonio Palenzuela van resultar problemàtics, sobretot per haver publicat una carta, datada el 1973, juntament amb bisbes de Sant Sebastià i Bilbao en protesta per la situació dels sacerdots confinats a la presó de Zamora. Palenzuela va sentir la responsabilitat d'intervenir-hi perquè el pres sacerdot i exjesuïta Francisco García Salve estava incardinat a la seva diòcesi. I potser també per l'amistat amb el sacerdot Mariano Gamo, amb qui havia conviscut uns dies a El Paular i que també va estar pres després del judici a Zamora.

Això ens revela la humanitat i iniciativa de monsenyor Palenzuela en temps del franquisme. Per això va acceptar ser insultat i desautoritzat a la seva pròpia diòcesi per elements d'extrema dreta, com explica Martín de Santa Olalla. El 16 de novembre del 1973 Palenzuela denunciava a *El Norte de Castilla* el mal estat de salut en què havia trobat García Salve durant l'última visita a la presó de Zamora, a causa, segons el bisbe, de les pèssimes i inadmissibles condicions en què estaven els interns. El govern es va irritar i volia aplicar-li el Codi Penal (articles 161, 252 i 457). Aquest intent, que hauria representat un terratrèmol polític, va ser paralitzat el 20 de desembre del 1973 per l'assassinat de Luis Carrero Blanco, que era el principal promotor del

Recentment s'ha estrenat un documental sobre la presó de Zamora, en què 55 sacerdots i frares van patir presó per haver denunciat la repressió franquista, entre el 1968 i el 1976.

processament del bisbe. Palenzuela pensava que la presó destinada exclusivament a sacerdots resultava molt més despietada que la reclusió del condemnat comú. Era com afegir una pena més.

Subversió eclesiàstica vigilada i reprimida

La presó de Zamora, que estava

Imatge actual i una altra de quan estava operativa la presó concordatària de Zamora.

planificada com a recinte penitenciari, principalment per a clergues bascos, es recolzava en allò que deia el Concordat de 1953, encara que potser contradeia l'esperit de la norma amb l'excusa que no hi havia prou monestirs i convents per acollir tants sacerdots i comprometre's a no deixar-los sortir. El govern de Franco era conscient de la importància de la subversió eclesiàstica i

per això es vigilaven i espiaven els sectors progressistes i independentistes. Al llibre *Servicio especial* del llavors coronel José Ignacio San Martín es revela l'atenció amb què el Servei de Documentació de Presidència del Govern va seguir des dels anys seixanta la subversió i el progressisme protagonitzats per grups catòlics. El règim va sentir aquestes dissidències com punyalades d'acer, com una ingratitude.

Per la seva banda, el bisbe Buxarrais veia que el govern, segons allò establert al Concordat, havia convertit un dels mòduls del centre penitenciari de Zamora en presó concordatària. Allí hi havia reclosos sacerdots afins o inscrits a ETA que havien estat inculpatos d'algun delictes contra l'ordre públic. Buxarrais expressava el seu desig de llibertat per a aquells sacerdots a les homilies. Això li costava haver d'anar a veure el sotssecretari de Justícia. Es va dedicar a visitar els presos i els seus familiars. Va cuidar la mare del sacerdot Xirinacs quan va anar a Zamora a veure el seu fill pres, que a més estava en vaga de fam.

La jerarquia no podia oblidar ni marginar tants sacerdots, religiosos i seglars oxigenats pels nous aires que havia portat el Concili Vaticà II. Per a Buxarrais, aquests preveres van ser un revulsiu necessari per fer present l'Església amb un rostre més cristià i humà. Tant d'esforç, renúncia i risc no haurien de quedar sepultats al racó de les inutilitats. Caldria aixecar un monument als màrtirs del postconcili.

Els sacerdots que estaven empresonats no volien privilegis, però pensaven que el règim concordatari constituïa un acte permanent de violència contra la voluntat que tenien de renunciar a tot privilegi que els distingís dels ciutadans i dels cristians militants, per als quals no hi havia cap tractament especial a l'hora de complir condemna. Estava clar que era la reivindicació permanent, tant dels presos com del bisbe Buxarrais, per separar l'Estat de l'Església i que l'Església s'encarnés al món dels pobres i oprimits per reclamar la dignitat de la persona com a eix central.

Ramon Buxarrais sentia com a pròpies aquestes denúncies. Sabia que molts bisbes estaven amb el poder civil i que no tractaven el cas de la presó concordatària, i es desentenien dels problemes que originava. I apostava per una Església lliure de compromisos amb el poder constituït, plenament encarnada al poble i compromesa amb ell fins a la fi. Per aconseguir-ho, calia renunciar a qualsevol privilegi clerical i el bisbe havia de fer-se present a les presons.